

Peter Thomsen

Rudi Thomsen

21. juli 1918 – 30. marts 2004

Af Jens Erik Skydsgaard og Jørgen Steen Jensen

Rudi Thomsen døde i marts måned 2004, 85 år gammel.

Dermed havde Videnskabernes Selskab mistet et af sine meget aktive medlemmer og dansk historisk forskning en respekteret repræsentant.

Han var født i Randers og blev student sammesteds, hvorefter han studerede ved Aarhus Universitet og blev cand.mag. i historie, latin og græsk kultur i 1944. Allerede i studietiden havde han været på et længere studieophold i Rom og forfattet et par mindre artikler. Hans studier blev delvis finansieret gennem støtte fra (anonyme) randrusianske borgere, en investering i uddannelse, der kom mangefold igen. Efter et par afhandlinger om dansk historie – om den jyske borgerbevægelse 1629 og den almindelige værnepligts gennembrud – fulgte i 1947 disputatsen *The Italic Regions from Augustus to the Lombard Invasion*, et bundlærd arbejde, der i 1966 blev genoptrykt i Italien. På grundlag af grundige topografiske og antikvariske kildestudier argumenterer han for den sejlivethed, sådanne administrative inddelinger har.

Disputatsen gav formentlig anledning til hans ansættelse på Den kongelige Mønt- og Medaillesamling på Nationalmuseet, da Niels Breitenstein netop havde forladt samlingen for at blive overinspektør på Antiksamlingen. Under de otte års ansættelse som museumsinspektør, fra 1949 til 1957, udviklede han sig hurtigt til en international og anerkendt numismatiker, der satte dybe spor. Som inspektør overtog han det umiddelbare ansvar for den antikke numismatik. Og det blev så i første række den *romerske* numismatik, det kom til at dreje sig om.

Knap var han kommet inden for døren, før han spurgte chefen Georg Galster – der i øvrigt som 85-årig modtog Selskabets guldmedalje i 1974 – om et passende forskningsemne, han kunne kaste sig over.

Georg Galster var *ikke* specialist i oldtidens numismatik, men han havde deltaget i mellemkrigstidens eneste internationale numismatiske kongres, London 1936, og vidste derfor, at spørgsmålet om, hvornår denaren blev indført, var brændende. Nogle mente, det var 269 f.Kr., andre – som de berømte forskere fra British Museum, Sir Edward Stanley Robinson og Harold Mattingly – var nået frem til et meget senere tidspunkt, nemlig 187 f.Kr.

Måske bør der nu indskydes en bemærkning til oplysning for mere alment interesserede. *Denaren* er en af verdenshistoriens vigtigste møntenheder, en lille sølvmønt på et par gram, som brugtes under størstedelen af den tid, Romerriget eksisterede, og som også var grundlæggende i Middelalderen. Herhjemme var denaren praktisk taget eneste dansk fremstillede møntenhed

fra vikingetiden til ind i 1300-tallet. Som laveste nominal, møntenhed, spillede den fortsat en rolle, blandt andet i regnskabsføring til ind i Christian IV's tid. I England var denaren, 'd' – som mange vil vide det – den skriftlige forkortelse for pennyen, lige indtil 1971.

Med kæmpemæssig energi kastede Rudi sig ud i et stort analyse- og rydningsarbejde, han satte sig ind i al eksisterende litteratur om emnet – fra de antikke kilder til 1950'ernes forskning. Og der hvor det kneb, fik han hjælp. En helt ny tjekkisk afhandling om emnet blev oversat af den tyske numismatiske kommission (professor Walter Hävernick, Hamburg), og ved den første internationale numismatiske kongres efter krigen, Paris 1953, kunne Rudi allerede forelægge de første resultater.

Derefter kom bind 1 af *Early Roman Coinage* i 1957, her var materiale-gennemgangen af hele det ældre romerske møntvæsen, både de skriftlige kilder og selve møntmaterialet, samt fundsammenhænge. Værket blev afsluttet med bind 2 og 3 i 1961. Rudi argumenterer meget grundigt for dateringen, først og fremmest af denaren, hvis indførelse blev sat til ca. 213-211 f.Kr. men også af andre romerske mønter, som for eksempel den ældste romerske guldudmøntning, der dateres til 216 f.Kr., samme år som slaget ved Cannae. Dateringerne er blevet stående som alment accepteret, dog med en svag korrektion for denarens vedkommende, nemlig til 212 eller 211 f. Kr.

Rudis indsats lå ikke blot i dette store rydnings- og resultatarbejde, det lå også på de indre linjer i Møntsamlingen, hvor han efter mere moderne principper omordnede biblioteket, der går tilbage til det tidlige 1800-tal og i øvrigt er et af de bedste nordeuropæiske fagbiblioteker.

Det kan også anføres, at Rudi sammen med kolleger fra Museet enten deltog i eller selv tog initiativet til arkæologiske udgravninger. I dag var det næppe gået uden en arkæologisk uddannelse, eller i hvert fald en grundig praktisk erfaring. Rudi havde god sans for at popularisere sine resultater. En af hans kendteste udgravninger var i 1952 af Marsk Stigs falskmøntnerværksted på øen Hjelm ud for Djursland (sammen med voldstedseksperter Hans Stiesdal og kollegaen fra Møntsamlingen, Fritze Lindahl). Beretningen kom i *Sparegrisen* – et blad, der blev udsendt af idealistiske sparekassefolk, og det blev slugt af alle landets skolebørn.

Både her i landet og internationalt er medaljekunsten en levende kunstart, og her så Rudi også muligheden for at gøre sine omgivelser opmærksom på, hvad der skete. Han arrangerede en meget stor nordisk udstilling på Nationalmuseet i 1953, omfattende ikke mindre end 303 kunstmedaljer. Rudi lod specielt udstillingen fokusere på Finland, et fremtrædende land i Norden, hvad denne kunstart angår, og ganske særligt da på Gerda Qvist (1883-1957), som var repræsenteret med ikke mindre end 48 stykker. Rudi besøgte Gerda Qvist i hendes hjem i Helsingfors, skrev flere gange om hende og hendes kunst og sørgede for betydelige erhvervelser til Samlingen. Der er nylig fra

finsk side gjort opmærksom på Rudi Thomsens betydning for kunstneren i den materielt set vanskelige finske efterkrigstid.¹

Rudi var kun på Møntsamlingen i 8 år og 2 måneder, men han fortsatte livet igennem med at interessere sig for numismatik. Da han som pensionist satte sig for at skrive om alt det, der inden for hans fag ikke var skrevet tidligere om på dansk, var møntvæsenet også blandt emnerne. Resultatet blev *Oldtidens penge*, 1994, en smuk og informativ bog, der kan siges at være en passende afslutning på en enestående, men også egenartet indsats inden for numismatikken.

Fra 1957 til 1986 var Rudi Thomsen endelig professor i Oldtidens og Middelalderens almindelige historie ved Aarhus Universitet, fra 1962 alene i Oldtidens historie. Her udfoldede han sig som underviser, administrator og forsker på højeste niveau.

Det er naturligvis det sidste, der i denne sammenhæng har interesse. Monografien *Eisphora. A Study of Direct Taxation in Ancient Athens* (1964) er et dristigt forsøg på at skaffe orden i den meget usikre overlevering om denne ekstraordinære skat. Dette arbejde har ikke nydt almindelig accept.

The Origin of Ostracism. A Synthesis er fra 1972. Her tages den ejendommelige potteskårsafstemning i Athen til debat. Athenerne kunne en gang om året bestemme, at man ville landsforvise en borger for ti år – uden tab af borgerlige rettigheder – ved at skrive navnet på den pågældende politiker på et potteskår. Den, der fik flest stemmer, måtte forlade landet, forudsat at der var det fastsatte quorum på 6.000 ved afstemningen. Fund af flere depoter med beskrevne potteskår viser, at den samme person har skrevet på adskillige skår. Man har heraf sluttet, at der stod en mere organiseret hetz bag denne radikale måde at skaffe besværlige konkurrenter af vejen på, men dette er ikke den eneste løsning. Bogen indledte en ganske livlig diskussion.

I 1980 følger så *King Servius Tullius. A Historical Synthesis*, en udtømmende diskussion af denne Roms næstsids konger. Kilderne er dels historiografiske, dels antikvariske og endelig også arkæologiske. De romerske konger er sagnagtige, og eftertiden knyttede en række institutioner til de enkelte konger. Kong Servius Tullius fik således æren for at have indført den serviske forfatning, der hvilede på folkeforsamlingen baseret på hæren, *comitia centuriata*. Kilderne er ofte modstridende, idet det er uvist, hvilke af de senere reformer af folkeforsamlingen der tænkes på. Desuden er også en række bygningsværker knyttet til kongen, først og fremmest Roms bymur. Den moderne litteratur herom er uhyre omfattende og uenigheden meget stor. Rudi Thomsen gennemgår overlegent hele denne debat. Selv går han ind for den tolkning, at Servius Tullius var en etruskisk condottiere, der tilrev sig magten fra den etruskiske Tarquinius Superbus. Bogen er et dristigt forsøg på at skære igennem en jungle af synspunkter for at nå frem til en historisk

1. Outi Järvinen, *Mitaleita Kuriirpostilla*, Finsk Numismatisk Tidsskrift, 4/2005, s. 120-22.

kerne, som nok er langt mindre farverig end traditionens, men til gengæld kaster nyt lys over, hvordan denne tradition blev skabt. Bogen er et mesterværk, der demonstrerer Rudi Thomsens suveræne evne til at overskue et stort og heterogent materiale og søge frem til en velbegrundet historisk syntese.

I Aschehougs og Bra Böckers stort anlagte verdenshistorie forfattede Rudi Thomsen bind 2, *Høykulturer tager form 1200-200* (1983). Her forlader Rudi Thomsen den klassiske oldtidshistorie, idet værket omfatter hele verdenshistorien fra det fjerne Østen over Indien til Europa. Det er forunderligt, at dette værk, der er udkommet på norsk, svensk og finsk, ikke måtte komme på dansk, idet det kunne konkurrere med et dansk projekt. Selve det udvidede område gav nye perspektiver på historien, selv om fremstillingen unægtelig bliver kortfattet. I de følgende værker om Kinas og Indiens gamle historie demonstrerer Rudi Thomsen fremdeles sin store belæsthed. På originalsproget kan han ikke læse de skriftlige kilder, hvad der har medført kritik fra filologisk hold, men det er imponerende, hvorledes han har kunnet udvide sit forskningsfelt.

Som emeritus udfoldede han sig med omtrent en ny bog om året. Han ville udfylde huller i dansk historieskrivning, han syntes trængte dertil. Det blev til bøger om Karthago, Det persiske Verdensrige, Hellenismen, Fønikerne og Byzans, samt en række biografier om Augustus, Kleopatra, Nero, Hannibal og Marcus Aurelius. Disse bøger giver sig ikke ud for egentlig grundforskning, men er skrevet *con amore* med formidling for øje. De giver en solid, om end ofte kortfattet oversigt over egne og andres forskningsresultater til glæde for den dannede almenhed.

Når man betragter det samlede forfatterskab, må man forbavses over dets omfang og alsidighed. Hele oldtiden fra øst til vest. Det er godt, at lærestolen i København hedder antikkens historie, det vil sige den græco-romerske historie i videste forstand. Det er stort nok, og den internationale tendens går da også i retning af at opdele den i en græsk og romersk afdeling. Når man nu til dette forfatterskab føjer andre arbejder, bidrag til skolebrug, artikler i tidsskrifter, historiske kompendier til brug for studerende, omtale af bøger i aviser og i det af ham og fagfæller i Århus i 1950 startede, stadig eksisterende tidsskrift *Nyt fra Historien*, bliver man ganske svedt. Hertil kommer en række nationale og internationale tillidshverv, bestyrelsesposter, redaktionshverv, der jo alle er tidsrøvende, men de vidner om Rudi Thomsens utrolige flid og arbejdsomhed.

Rudi Thomsen blev indvalgt i Videnskabernes Selskab i 1967 og var desuden medlem af Vetenskaps societeten i Lund og Det lærde Selskab, Århus, samt flere andre selskaber. Desuden korresponderende medlem af The American Numismatic Society og Deutsches Archäologisches Institut samt æresmedlem af Den internationale numismatiske kommission.

I vort selskab var han fra 1976 til 2001 medlem af eller formand for ikke mindre end seks komiteer: 1976-2001 medlem af og formand for SNG (Syl-

loge Nummorum Graecorum); 1986 til 1997 medlem af CVA (Corpus Vasorum Antiquorum); 1986-2003 medlem af CPD (A Critical Pāli Dictionary); 1986-1997 medlem af CAA (Corpus Antiquitatum Americanensium); 1986-1997 medlem af LIMC (Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae) der senere blev til ThesCra (Thesaurus Cultus et Rituum Antiquorum); og endelig 1982-1997 formand for FHA (Fontes Historiae Africanae). Det faldt derfor naturligt, at Rudi fra 1977 til 2000 var delegeret til UAI (Union Académique Internationale), hvilket vil sige, at han deltog i samtlige generalforsamlinger m.v.

Rudi fik et festskrift til 70-årsdagen, 1988, *Studies in ancient history and numismatics*. Der findes ingen komplet bibliografi over Rudis skrifter, artikler samt – ikke mindst – anmeldelser, der efter hans egne optællinger talte flere tusind. En af os fik ham imidlertid til selv at udarbejde en bibliografi, som fremkom til 75-årsdagen i *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad* 1993. Man mærker venerationen over for barndommens by, Randers, idet ganske mange af de anførte avisartikler stammer fra *Social Demokraten for Randers og Omegn*. De væsentligste bøger fra den sidste halve snes år er anført ovenfor.

Man kan i øvrigt læse nærmere om Rudi Thomsen i *Dansk Biografisk Leksikon* samt i omfattende nekrologer i *Historisk Tidsskrift*, 2005, og i Aarhus Universitets årsberetning 2004. Alle er skrevet af docent, dr.phil. Erik Christiansen, der gennem mange år var hans nære og fortrolige fagfælle.

Rudi Thomsen var i sine egentlige forskningsarbejder en problemknuser, både som numismatiker og som historiker. Han ville ind til kernen af et problem for at finde den historiske sandhed. Han var kildepositivist i den forstand, at han ønskede at tage hensyn til overleveringen, herunder også den senere forsknings synspunkter. Det kunne gøre fremstillingen omstændelig, men nyttigt er det at blive konfronteret med hele materialet. Til gengæld kunne han udfolde sig frit om historiske emner i det mere udadvendte forfatterskab.

Rudis søn, Sten Rudi Thomsen, der er journalist, har sammenfattet fadrens udsagn under en af deres mange vandringer i Hyllested Bjerge på Djursland. »Jeg er ikke specielt intelligent, men jeg er flittig. Du er ikke specielt flittig, men du er formentlig intelligent. Vi har dog begge en fællesnævner: Kilderne. Jeg har som historiker mine kilder i oldtidens journalistik og andre kulturoverleveringer. Og har en forpligtelse til at bringe det væsentlige »DA« ud til en så bred offentlighed som muligt. Du har som journalist nuets kilder. Og har samme forpligtelse til at bringe det væsentlige »NU« ud til samme offentlighed. Dermed er ringen jo sluttet. Alle tiders »NU«, er kilderne til fremtidens historieforskning: Da og Nu er uadskillelige Yin og Yang.«

– Rudi Thomsen var en type forsker, der næppe fødes mange af i dag.